

und unitarism, is suggested by the title of a book „El Estado Unitario, El Federal y El Estado Regional“ by the Spanish scholar Juan Fernando Badia. This is then termed regional state. Into this category we may place those unitary states in which considerable autonomy has been granted to regions of ethnic or historical distinctiveness or remoteness from the core area. Most of the really good example at the moment is Italy. The trend toward devolution of competences and decentralization of activity from the capital to the constituent civil divisions is spreading around the world. The regional state exists in two models – symmetrical and asymmetrical. Regional states for example are Spain, Portugal, Greece, Netherlands, Moldova, China, Uzbekistan, Tanzania, St. Kitts and Nevis, Kiribati and others.

Recenzent: RNDr. Peter Mariot, CSc.

REGIONÁLNE ASPEKTY NEÚČASTI NA VOĽBÁCH DO NR SR 1994

Peter MARIOT

Abstract

Population's participation in elections to the National Council of the SR dropped from 93.2% in 1990 and 81.8% in 1992 to 75.6% in 1994. It is estimated that the group of constituency which voluntarily does not use their right to vote is increasing. It is possible to expect that about 27-29% of entitled voters will not take part in 1998 elections to the National Council of the SR. Any political subject attempting to obtain the votes must be interested in assessments of absenting voters and the regional aspects of the phenomenon.

Analysis of the population's participation in the elections to the National Council of the SR held in autumn 1994 showed that there are two macro-regions in the territory of the SR where a lower interest of population in elections is observable: western Slovakian area with districts Skalica, Senica, Myjava, Malacky, Pezinok, Senec, Hlohovec, Galanta, Šaľa, Nitra, Levice and eastern Slovakian area with districts Poprad, Kežmarok, Spišská Nová Ves, Gelnica, Košice-rural area, Trebišov. Besides these two macro-regions a lowered share of voters is detectable also in larger towns of the SR.

Key words: Slovakia, political geography, elections

1. Vývoj neúčasti na voľbách na celoslovenskej úrovni

V období zhruba štyroch rokov (jún 1990 – september 1994) sa uskutočnili trikrát voľby do slovenského parlamentu. V rokoch 1990 a 1992 sa volili poslanci do Slovenskej národnej rady pôsobiacej v rámci Česko-Slovenskej federatívnej republiky. Na jeseň 1994 rozhodovali voliči o rozdelení mandátov v Národnej rade SR, ktorá vznikla po vyhlásení samostatnej Slovenskej republiky a stala sa jej suverénnym zákonodárnym orgánom.

Výsledky všetkých troch volieb dovolili sledovať intenzitu a štruktúru preferencií jednotlivých politických subjektov na rôznej regionálnej úrovni. Tieto analýzy umožnili načrtnúť niektoré geograficky relevantné črty politických preferencií obyvateľov SR (napr. ich vzťah

RNDr. Peter MARIOT, CSc.

Geografický ústav SAV, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava

k národnostnej, religióznej, sociálnej štruktúre obyvateľstva a pod.). Súčasne poukázali na viaceré dôležité témy, ktoré neboli zatiaľ predmetom podrobnejšieho štúdia. K nim možno zaradiť tiež hodnotenie regionálnych aspektov neúčasti na parlamentných voľbách.

Potrebu takéhoto pohľadu zdôvodňuje jednak celkove stúpajúci trend neúčasti obyvateľstva SR na parlamentných voľbách, ale tiež vzrastajúca regionálna diferenciacia negatívneho postoja obyvateľstva k volebnému rozhodovaniu (tab. 1).

Tab. 1. Vývoj neúčasti na voľbách do slovenského parlamentu v rokoch 1990-94

Rok	Celkový počet voličov	Neúčasť (v %)				
		SR	Bratislava	Západ	Stred	Východ
1990	3 622 650	6,75	8,53	6,52	6,61	6,67
1992	3 770 073	18,24	25,49	17,19	16,69	18,80
1994	3 876 555	24,35	34,28	23,51	21,59	25,03

Voľby do NR SR 1994 ukázali, že popri sympatizantoch s rôznymi politickými subjektmi uchádzajúcimi sa o hlasy voličov, jestvuje na Slovensku početná skupina obyvateľstva, ktorá nemá záujem venovať v parlamentných voľbách svoj hlas ani jednej strane, či hnutiu. Aj keď vezmeme do úvahy, že asi 47 tis. hlasov nebolo platných z formálnych príčin, počet nevoličov (získaný ako rozdiel medzi počtom osôb zapísaných do zoznamu voličov a počtom platných hlasov) na celom území SR dosiahol 1001,1 tis. osôb. Celú skupinu obyvateľov SR, ktoré majú právo zúčastniť sa parlamentných volieb možno teda rozdeliť na dve podskupiny – podskupinu voličov (osôb, ktoré odovzdajú právoplatný hlas) a podskupinu nevoličov. Kým podskupina voličov je veľmi exaktne rozčlenená na sympatizantov jednotlivých politických subjektov, podskupina nevoličov vystupuje z hľadiska výsledku svojho postoja k voľbám ako homogénna množina. Počet jej príslušníkov sa v roku 1994 v absolútnych hodnotách už takmer vyrovnal počtu voličov podporujúcich najsilnejší subjekt na slovenskej politickej scéne, ktorým bolo HZDS (tab. 2).

Tab. 2. Podiel nevoličov vo voľbách do NR SR 1994

Osôb zapísaných do zoznamu volieb	v tis.	SR	Bratislava	Západ	Stred	Východ
		3 876,5	361,1	1264,7	1174,5	1076,1
Platných hlasov	tis.	2 875,4	233,9	950,9	903,3	784,1
	%	74,2	64,8	75,2	76,9	72,9
Nevoličov	tis.	1001,1	127,2	313,8	271,2	292,0
	%	25,8	35,2	24,8	23,1	27,1
Hlasy pre HZDS	tis.	1005,5	59,5	319,2	400,6	226,0
	%	34,9	25,4	33,5	44,3	28,7

Predvolebné prieskumy uskutočnené v auguste 1998 dokonca naznačujú, že vo voľbách do NR SR uskutočnených v septembri 1998 sa zachová viac ako štvrtinový podiel nevoličov. Vzhľadom na predpokladané preferencie jednotlivých strán a hnutí kandidujúcich v týchto voľbách možno reálne očakávať, že k nevoličom bude patriť viac osôb ako ku sympatizantom víťaznej strany, či hnutia.

Skupina nevoličov je preto veľmi zaujímavým objektom štúdia z viacerých aspektov. Azda najvýznamnejším z nich je skutočnosť, že z teoretického hľadiska je pre každý politický subjekt bohatým potenciálnym zdrojom hlasov. Aby sa však tento zdroj dal reálne využiť, treba lepšie spoznať základné črty charakterizujúce príslušníkov tejto skupiny (napr. demografickú a sociálnu štruktúru, motívy negácie volieb, priestorové rozmiestnenie a i.).

Vzhľadom na obmedzený rozsah nášho príspevku dokumentujeme len jednu črtu tejto takmer úplne neznámej skupiny – zastúpenie nevoličov podľa veľkostných skupín obcí SR na základe údajov z volieb do NR SR v roku 1994.

Tab. 3. Zastúpenie nevoličov podľa veľkostných skupín obcí SR

Osôb zapísaných do zoznamu voličov	Obcí spolu	Osôb zapísaných do zoznamu	Platných hlasov	%	Nevo- ličov	%	HZDS osôb	HZDS %
0 – 199	547	70383	60418	85,84	9965	14,16	23879	33,93
200 – 499	987	331004	275697	83,29	55307	16,71	102640	31,01
500 – 999	685	482564	387713	80,34	94851	19,66	152824	31,67
1000 – 1999	388	478297	380531	79,56	97766	20,44	154884	32,38
2000 – 4999	140	407846	309035	75,77	98811	24,23	122386	30,01
5000 – 9999	40	296201	210745	71,14	85456	28,86	63738	21,51
10000 – 19999	30	428808	302617	70,57	126191	29,43	108547	25,31
20000 – 49999	20	595952	420031	70,48	175921	29,52	136233	22,86
50000 a viac	6	785700	528671	67,29	257029	32,71	140357	17,86
SR spolu	2845	3876555	2875458	74,18	1001097	25,82	1005488	25,94
5000 a viac	96	2106661	1462064	69,19	644397	30,81	448875	21,30

Pohľad na tab. 3. umožňuje konštatovať, že na celoslovenskej úrovni so vzrastajúcim počtom voličov obcí vzrastá podiel príslušníkov skupiny nevoličov. Pritom sa mení aj jej postavenie v rámci všetkých osôb s volebným právom. Vo veľkostných typoch obcí s viac ako 5000 obyvateľmi už patrí ku skupine nevoličov najväčší absolútny počet i relatívny podiel osôb z osôb zapísaných do zoznamu voličov.

Keďže v mestách SR s viac ako 5000 voličmi (ktoré tvoria 3,4% všetkých obcí SR) sústreďuje až 64,3 % z celoslovenského počtu nevoličov venujeme v druhej časti nášho príspevku detailnejšiu pozornosť práve tejto veľkostnej skupine obcí SR.

2. Neúčast na voľbách v mestách s viac ako 5000 osobami zapísanými do zoznamu voličov

Napriek tomu, že so vzrastajúcim počtom celkového počtu voličov v mestách SR s viac ako 5000 obyvateľmi všeobecne vzrastá aj podiel nevoličov, existujú v tomto súbore pomerne veľké rozdiely. Na ich lepšie vyjadrenie sme uskutočnili typizáciu miest SR s viac ako 5000 obyvateľmi podľa výšky podielu nevoličov.

Tab. 4. Typizácia miest SR s viac ako 5000 voličmi na základe podielu nevoličov

Podiel nevoličov (%)	Počet vydaných obálok		
	5000 – 9999	10000 – 19999	20000 – 35000
15,0 – 22,9	Bb 1	Bb 2	Bb 3
23,0 – 30,9	Ba 1	Ba 2	Ba 3
31,0 – 38,9	Ab 1	Ab 2	Ab 3
39,0 – 47,0	Aa 1	Aa 2	Aa 3

V 96 mestách SR, v ktorých bolo pri voľbách do NR SR 1994 zapísaných do zoznamu voličov viac ako 5000 osôb, dosiahol podiel nevoličov hodnotu 30,81 %. Tento údaj je však skutočne len aritmetickým priemerom súhrnu miest s viac ako 5000 voličmi, ktorý skresľuje najmä postavenie Bratislavy a Košíc, ale aj ďalších štyroch miest SR, v ktorých bolo do zoznamu voličov zapísaných viac ako 50 tis. osôb (Prešov, Nitra, Žilina, Banská Bystrica). Preto je vhodné všimnúť si zastúpenie nevoličov zvlášť aspoň podľa dvoch veľkostných skupín miest (5-20 tis., resp. 20 tis. a viac).

V mestách SR s 5000-19999 voličmi bol priemerný podiel nevoličov 29,19 %. Vo väčšine (37) zo 70 miest tejto veľkostnej skupiny sa podiel nevoličov pohyboval v intervale 23-31 %, teda okolo jej priemeru. V rámci tejto veľkostnej skupiny miest sa v podstate výraznejšie neprejavuje priama závislosť medzi počtom voličov a podielom nevoličov. Väčší vplyv ako početnosť voličov má na podiel nevoličov geografická poloha mesta. Na tomto princípe možno vysvetliť aj získané extrémne hodnoty.

Najvyšší podiel nevoličov sa vyskytuje v mestách, ktoré ležia v dvoch celoslovensky výrazných oblastiach nízkej volebnej účasti – na Záhorí (Holíč 43,11 %, Skalica 43,10 %, Malacky 36,70 %, Senica 34,66 %, Stupava 34,21 %), resp. v oblasti Východoslovenskej nížiny (Veľké Kapušany 37,69 %, Kráľovský Chlmec 36,20 %, Trebišov 32,95 %). Skupina týchto miest, v ktorých zaregistrovali 5 až 20 tis. voličov, rozširujú ešte menšie mestá SR (Levoča 37,64 %, Veľký Krtíš 36,11 %, Senec 35,83 %, Moldava n.B. 34,33 %, Fiľakovo 34,25 %, Šaľa 33,68 %), v ktorých nezaujím o voľby súvisí zrejme s málo známymi činiteľmi zasahujúcimi do sociálnej sféry.

Na rozdiel od miest tvoriacich skupinu maximálnych extrémov hodnôt neúčasti osôb zapísaných do zoznamu voličov v mestách SR od 5 do 20 tis. obyvateľov, je skupina miest, ktorých obyvateľstvo prejavuje podstatne pozitívnejší vzťah k parlamentárnym voľbám z prie-

storového hľadiska podstatne heterogénnejšia a len náznakom korešponduje s tradičnými regiónmi vysokej volebnej účasti na Slovensku, ku ktorým patria Orava (Tvrdošín 15,15 %), Kysuce (Kysucké N. Mesto 22,63 %), stredné Považie (Nová Dubnica 21,31 %, Bytča 21,51 %), stredné Pohronie (Žiar nad Hronom 22,16 %, Nová Baňa 22,59 %). Zostávajúce mestá, v ktorých podiel nevoličov nepresahuje 23 %, sa ponúkajú ako špecifické objekty pre zisťovanie motívov vedúcich k vyššiemu záujmu ich obyvateľstva na voľbách.

V skupine miest SR, v ktorej bolo pri voľbách roku 1994 zaregistrovaných v zozname voličov viac ako 20 tis. osôb sa už podstatne výraznejšie prejavuje priama závislosť medzi počtom obyvateľov mesta a podielom nevoličov. Ale aj v tomto súbore možno poznávať vstup polohy vo vzťahu k oblastiam zvýšenej účasti obyvateľstva SR na voľbách. Preto je vo väčších mestách stredného Považia, ktoré je výraznou oblasťou vysokej volebnej účasti (Považská Bystrica 23,64 %, Trenčín 24,92 %, Žilina 25,84 %) podiel nevoličov menší ako vo väčšine miest príslušných k tejto veľkostnej skupine (27-31%). Extrémne vysoké hodnoty podielu nevoličov zaznamenali v mestách Michalovce (36,29 %), Lučenec (35,31 %), Levice (34,42 %), Humenné (32,45 %) a Poprad (32,45 %).

K týmto maximám sa pripájajú aj dve najväčšie mestá SR Bratislava (36,62 %) a Košice (34,21 %). V oboch spolu bolo pri sledovaných voľbách zistených 195 210 nevoličov (35,85 % z počtu osôb zapísaných v zozname voličov), čo znamená, že každý piaty nevolič na Slovensku žije v jednom z týchto miest.

Záverom možno konštatovať, že výskumy orientované na skupinu nevoličov sú u nás iba v začiatkoch. Štatistické údaje o nevoličoch možno zatiaľ získať iba na základe prepočtov oficiálnych výsledkov volieb. Bolo by však vhodné, keby sa tieto veľmi skromné podklady obohatili o údaje získané špeciálnymi prieskumami.

Podakovanie

Tento príspevok bol spracovaný v rámci riešenia projektu 2/4064/98, ktorému bol pridelený grant na základe odporúčania vedeckej grantovej agentúry MŠ SR a SAV.

Literatúra:

- BRUNN, S.D., VLČKOVÁ, V. (1994): Parties, Candidates and Competitive Regions in the 1992 Slovak National Council Elections. *Geografický časopis*, 46, 231-246, Bratislava.
- KRIVÝ, V. – FEGLOVÁ, V. – BALKO, D. (1996): Slovensko a jeho regióny: sociokultúrne súvislosti volebného správania. Nadácia Médiá, 417 s., Bratislava.
- MARIOT, P. (1991): Priestorové hodnotenie výsledkov volieb do Slovenskej národnej rady (jún 1990). *Geografický časopis*, 43, 231-249, Bratislava.
- MARIOT, P. (1993): Die Wahlen in den Slowakischen Nationalrat in dem Jahren 1990 und 1992. *Geographische Zeitschrift*, 81, 1-2, 82-97, Stuttgart.
- MARIOT, P. (1998): Špecifiká volebných preferencií obyvateľov okresných miest SR v roku 1994. In: Podobnosti a rozdiely vývoje mest ČR a SR po roce 1990. *Regiograph*, 17-27, Brno.
- MARIOT, P. (1997a): Spatial aspects of the 1994 elections for the National Council of the Slovak Republic. *Moravian Geographical Reports*, 4, 1, 52-60, Brno.

- MARIOT, P. (1997b): Slovak Republik. Nationalities – Religiousness – Electoral Preferences. *Földrajzi értesítő*, 3-4, 183-189, Budapešť.
- MARIOT, P. (1997c): Regióny volebnej preferencie na západnom Slovensku. *Geographia Slovaca*, 12, 99-105, Bratislava.
- MARIOT, P. (1997d): Základné črty volebných preferencií obyvateľstva v slovensko-českom pohraničí. In: *Podobnosti a rozdiely vo vývoji SR a ČR po rozdelení ČSFR*. Geografický ústav SAV, 65-82, Bratislava.

REGIONAL ASPECTS OF ABSENCE IN 1994 ELECTIONS TO THE NATIONAL COUNCIL OF THE SR

Peter MARIOT

Summary

Between June 1990 and September 1994 three elections to the National Council of the SR were held. Absence of constituency at the poll grew from 6.75 (1990) to 24.35% (1994). In 1994 the share of the absenting voters was higher than the number of votes given to the most successful political subject (HZDS) (table 2). Analyses of representation of the absenting constituency in various groups of communities in the SR revealed that with increasing number of voters in a community also the relative number of absenting voters increases (Table 3). In towns with more than 5,000 voters (representing only 3.4% of all communities) as much as 64.3% of overall number of absenting voters of Slovakia concentrated.

Research oriented to the group of absentees has only began. Statistic data on absentees can be obtained only by calculations made from official results of particular elections. Special research is therefore desirable.

Recenzent: RNDr. Robert Ištók, CSc.

POSTAVENIE NAJVÄČŠÍCH MIEST SLOVENSKA V JEHO DOPRAVNEJ SIETI

František PODHORSKÝ

Abstract

A set of the biggest towns of Slovakia each with population number over 30 thousand includes 25 towns which is 18.4% of all towns in Slovakia. Their population represents 62.1% of urban and 33.3% of total population of Slovakia, hence their position in a set of the Slovak towns is a dominating one. They are also the most important transport centres and junctions of all kinds of transports.

Key words: Slovakia, towns, transport

RNDr. František PODHORSKÝ, CSc.

Geografický ústav SAV, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava